

IOKIN ZAITEGI EUSKAL LITERATURAN

Arrasate, 1981-XII-30

Juan San Martin

Idazlerik gehienek bezala, zenbait ikuspegi ditu Iokin Zaitegi zenak ere. Olerkari, klasiko itzultzaile, pentsatzaile, hizkuntz ideologo, ... Baina, bereziki, egile eta eragile.

Beraren herrienganako kontzientzia hartu zuen une beretik bihurtu zen Zaitegi egile eta eragile. Beraren lehen ekarpen eta eskaintza izan zen "Tori nire edontzia" (1934) zeritzan olerkia. Berekiko izan zituen eta gainditu zituen ideien borrokatik egosia eta, barne-gogoz, gure herriaren erroetatik guztiok edan dezagun eskainia. Euskaraz idazten hasi zen egun hura, beraren bizitzako egunik aipagarrientzat aitortuko zigun denborarekin. Egundorri, ordea, euskal literaturarentzat ere zoriontsua izan zen. Handik "Euskal-Ikurriñari" artean (1961) beraren sentipenik sakonenak agertuko zituen olerki bidez, bi liburutan bilduak daudenez: *Goldaketan* (1946) eta *Berriz ere goldaketan* (1962).

Euskaltzale ideiak berriz, berak sortutako *Euzko-gogoa* (1950-1959) aldizkarietako atarikoetan agertu zituen. Kartsuki agertu ere, erdaraz aritzen ziren euskalarien aurka ere bai, eta hemendik sortu zitzaizkion zenbait haserrez gainera etsaiki ere. Hizkuntzaren geroan zuen mina eta, oso osoan, buru belarri eskaini zen euskararen alderako lanetan. Hortarako erabaki gogorrek hartu beharrean aurkitu zen. Garai hartako Josulagunen giroa hertsiegia zitzaion eta ordena utziaz, baina apaizgoan jarraituz, bete zituen bere lanak, neke guztien aurrean ausart; baina, fedez, sendo.

Euskaragatik inork ezer espero ez zuten garaietan, kultur aldizkari bat sortu euskarari hutsez Guatemalako puntan eta era guzietako euskaltzaleak laguntzaile hartu. Ezker edo ezker joerako askok ere han idatzi genuen lehen aldiz. Iokinek inorentzat etzuen eragozpenik euskaltzaleatasunez eta errespetuz ihardutzen bazen. Gizon zabala zen ulermenez. Haren izakera eta eraginari esker mugitu zen gerra ondorengo euskal literaturaren lehen ekintza eta berari zor diogu gehienbat ondoko zuzpertzeara.

Euskararentzat alor berriak urratu zituen, aldizkariakin ez ezik baita greziar klasiko zaharrak itzuliz ere. Bere olerki batean aitortzen zuen bezala:

*Ibilgabeagoan egin nun indarra;
nire bizitzan ori dut alde bakarra.*

Etorkizunean zuen kezka eta etorkizunez urduri heldu zion Europa zaharreko elitearen lanak itzultzeari, euskaldunok haien senetz hobeto jabetzeko eta goi mailako pentsaerak erabiltzeko euskara bera landuagotzeko: Sopokel, Euripide, Platon euskaratuz.

Zama ederra leporatu zuen Zaitegi zenak gai sakonok lagun Unibertsitate eta gainerako eskola nagusiak goi mailetako materia izan zezaten. Herri batek orotarik behar duenez eta berak hartu zuen zama hori eroateko gai zenez, ahalmenaren arabera eskaini zituen beraren zituak. Zitu estimagarriak hizkuntzak bere goiak hartuko baditu.

Bere lan guzian berri eman nuen hilberrikoan. Ikus *Euskera* (XXIV, 1979, 847 orr.) aldizkarian.

Bi urte t'erdi dira hil zela, hirurogeita hamaika urte doi doi zituela. Egun oroitaroz, lasai esan genezake Euskal historian euskaragatik beste inork ez duela eman hark haina. Ondasuna ez ezik, osasuna ere eman zuenez.

Gure gorazarreak ondo mereziak zituen eta orainarteko gorazarrerik handiena Jose Mari Velez de Mendizabalek eskaini dion biografiako liburua izan da. Beraren bizitza xehetasunez aztertzen du eta haren lan eta nekeen berriak erarik egokienean jaso, gure historian tokia izan dezan. Merezi ere, ez da nolana hiko tokia Iokin Zaitegi zenak merezi duena. Holako liburuek, maizegi, laudorio hutsetan erortzeko arriskuo izaten dute, baina Velez de Mendizabalek jakin du gizon maitagarri baten izatez behar diren neurri eta mugak gordetzen. Irakurtzen duten askorentzat, Zaitegi zena, gizon kaskagorria izaki; baina hala behar historiako unerik txarretan beragan hartu zuen zama hartzeko. Holako batzuri eskerrak gara gaur garena. Nekea ugari eta laguntzarik urri izan zuen Zaitegik bere denboran. Guztia Euskal Herriari eskaini zion, euskarari oinarriturik. Herri xeheak nekez ulertuko badu ere, haren lan mami-tsua eskergarria izan zen. Adibiderik badugu, baldin non ikasia jakin nahi badugu.

Liburu garrantzitsua Velez de Mendizabalek eskaintzen diguna. Zaitegiren bizitza ta lanak ez ezik, gerraurreko eta gerraondoko idazleen belaunaldiak ikertzeko ere lagunduko digunez, edonorentzat irakurgarri eta jakingarri delako.